

פרשת וישלח

"וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ וַיֵּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר... וַיֹּאמֶר שְׁלֹזְנִי כִּי עָלָה
הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁלָזָה כִּי אִם בִּרְכֹתַי"
(בראשית ל"ב)

ליל שבת

בפרשתנו חוזר יעקב לארץ ישראל ונפגש עם עשו. מפגש זה יחזור על עצמו פעמים רבות במהלך דרכו של עם ישראל. על פי המדרש, גם במעבר יבוק נפגש יעקב עם 'שרו של עשו' ונאבק איתו. דבר זה ימשך עד שיתקיים "וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בָּהֶר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הָרָע וְהִיטָה לָהּ הַמְּלוּכָה" (מתוך ההפטרה).

מי הוא 'האיש' עימו נאבק יעקב 'עד עלות השחר'? ומדוע הוא נאבק עימו?
הכלי יקר פותח ואומר: "בענין התאבקות עם יעקב רבו הדעות. קצרה אורך היריעה האחת מלהעלות עליה כל דעות המפרשים". ובכל זאת הוא מעדיף את פירוש 'רוב המפרשים':
"שהסכימו רוב המפרשים שמלאך זה הוא סמא"ל שרו של עשו הנקרא סמא"ל עשו, כי כל חפצו וישעו לסמא עיני האדם ולהכותו בעיוורון ולעשותו סומא מעין השכלי, עד אשר לא יוכל הרואה לראות במראות האמת לבא ולראות פני ה' ולבוא בסוד ה' ליראיו...."
על פי פירוש זה נוכל להגדיר את עשו כהפוך מן הקדושה והשראת השכינה. לכן מיד כשחוזר יעקב לארץ ישראל, עוד לפני שהוא מספיק לבנות מזבח, מתגבר כוחו של עשו ומנסה להיאבק בו.
'מעשה אבות סימן לבנים'. כך בכל הדורות, עמלק צאצאו של עשו מנסה למנוע מאיתנו את המקדש. ולכן: "שלוש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה" (סנהדרין כ:).

בלי מחיית עמלק, קשה יהיה להגיע לבניית המקדש. אך כפי שהמלאך נאבק עם יעקב עד עלות השחר, ולא יכול לו, כך מובטחים אנו שנזכה למרות העמלקים לבנות את בית הבחירה, כפי שמצווה אותנו התורה.

"והנה ידוע שקודם בנין בהמ"ק היתה צריכה להיות מחיית עמלק, שהרי עמלק הוא המפריד ואין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זכר עמלק, והוא היפוך בנין בית המקדש שהוא חיבור כל ישראל יחד, כי כולם מתקבצין בבית אחד, ובו חיבור עליונים ותחתונים... ועל כן צריכין מקודם להחליש כוחו של עמלק קודם המשכן, וכמו שכתוב: 'ויחלוש יהושע את עמלק וגו'', וקודם בית ראשון היתה מלחמת שאול ודוד, וקודם בית שני היה ענין המן, וקודם הבית השלישי תהיה מחיית עמלק לגמרי" (שם משמואל מועדים, מוצאי יוהכ"פ, תרפ"א)

לסעודת שבת

לעומת הפירוש שהבאנו, תרגום יונתן מביא הסבר אחר:

"ואשתאר יעקב בלחודיו מעיברא ליובקא ואתבחש מלאכא עמיה כדמות גבר ואמר הלא אמרת לעשרא כל דילך והא אית לך תריסר בנין וברתא חדא ולא עשרתינן מן יד אפרש ארבע בוכרין לארבע אימהתא ... וסליק לוי במעשרא".

תרגום מילולי: "ונשאר יעקב לבדו, מעבר ליובק. ונאבק מלאך עמו, כדמות גבר, ואמר: 'הלא אמרת שתעשר כל אשר לך, והרי יש לך שנים עשר בנים, ובת אחת, ולא עשרתם!'. מיד הפריש ארבעה בכורות לארבע אימהות, ונשאר שמונה ... ויצא לוי כמעשר".

על פי התרגום, המלאך מיכאל (כפי שהוא מופיע בשמו בהמשך התרגום), בא בטענות כלפי יעקב מדוע לא הפריש מעשר מבניו, כפי שהבטיח טרם צאתו לחרן.

הרחבה של הסיפור הנ"ל מופיעה במדרש:

"כותי אחד שאל את ר' מאיר. אמר לו: אין אתם אומרים יעקב אמיתי (=דובר אמת), דכתיב: 'תתן אמת ליעקב'? אמר לו: הין. אמר לו: ולא כך אמר 'וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך'? אמר לו: הין. אמר לו: הפריש שבטו של לוי אחד מעשרה, למה לא הפריש אחד מעשרה לשנים שבטים אחרים? אמר לו: וכי י"ב הן והלא י"ד! 'הן אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי'. אמר לו: כל שכן אוסיפתא מיא אוסיף קמחא! אמר לו: אין את מודה לי שהם ארבע אמהות? אמר לו: הין. אמר לו: צא מהם ד' בכורות לד' אמהות הבכור קודש ואין קודש מוציא קודש. אמר לו: אשריך ואשרי אומתך שאת שריו בתוכה" (בראשית רבה, פרשה ע', פיסקה ז').

על פי המדרש, אמנם מודה הכותי שיעקב הפריש את לוי, כמעשר לה'. עדיין, מקשה הכותי, יעקב היה צריך להפריש עשירית מתוך השניים הנותרים, שהרי היו לו שנים עשר בנים. לפני שרבי מאיר עונה לכותי הוא מוסיף על קושייתו, ואומר שליעקב היו ארבעה עשר ילדים, שהרי גם מנשה ואפרים כלולים בבני יעקב (=אוסיפתא מיא, אוסיף קמח- אם הוספת עוד מים לבלילה, אזי אין לך ברירה אלא להוסיף עוד קמח, כלומר לתרץ תירוץ טוב יותר).

תירוצו של רבי מאיר: אמנם ישנם ארבעה עשר בנים, אך ארבעה מתוכם בכורות, והם כבר קדושים ולכן מתוך העשרה הנותרים- הובדל לוי לקדושה.

מדרש מדהים זה יכול להסביר לנו מדוע בני לוי לא עבדו במצרים, שהרי אנו מורגלים לומר שרק אחרי חטא עגל התקדשו בני לוי. על פי מדרש זה, אנו רואים שכבר בכניסת יעקב לארץ ישראל התקדשו בני לוי! אם נחבר את שני ההסברים שלמדנו בקשר לאיש שנאבק עם יעקב, נוכל לחדש דבר נוסף. לפעמים, דווקא 'שרו של עשו' הוא זה שדוחף אותנו בסופו של דבר לכיוון הנכון.

לסעודה שלישית

"חֲזֹן עֲבֹדִיָּה כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים לְאָדָם שְׁמוּעָה שְׁמַעְנוּ מֵאֵת ה' וְצִיר בְּגוֹיִם
שֶׁלֹּחַ קוֹמּוֹ וְנִקְוָמָה עָלֶיהָ לְמַלְחָמָה ... וּבָהָר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה קֹדֶשׁ
וְיִרְשׁוּ בֵּית יַעֲקֹב אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם: וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵית יוֹסֵף כְּהֶבֶה וּבֵית
עֵשָׂו לִקֵּשׁ וְדָלְקוּ בָהֶם וְאָכְלוּם וְלֹא יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו כִּי ה' דִּבֶּר:
וְיִרְשׁוּ הַנֶּגֶב אֶת הָר עֵשָׂו וְהִשְׁפִּילָה אֶת פְּלִשְׁתִּים וְיִרְשׁוּ אֶת שָׂדֵה אֲפֹרִים וְאֶת
שָׂדֵה שְׁמֶרֶן וּבְנֵימָן אֶת הַגִּלְעָד: וְגָלַת הַחֵל הָיָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּנְעָנִים עַד
צָרְפַּת וְגָלַת יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר בְּסֹפֶרֶד יִרְשׁוּ אֶת עָרֵי הַנֶּגֶב: וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בָּהָר צִיּוֹן
לְשַׁפֵּט אֶת הָר עֵשָׂו וְהָיְתָה לָהּ הַמְּלוּכָה".

נבואתו הקצרה (כל נבואתו פרק אחד בלבד!) של עובדיה, המובאת בהפטרת השבוע, מביאה את חזון אחרית
הימים בהם נכלה סופית את 'בית אדום'. באותה עת נירש את הנגב ואת השומרון, את הגלעד ואת בנימין-
נבואות שאנו זוכים, ב"ה, לראות את תחילת התגשמותן.
חז"ל שואלים: מה ראה דווקא עובדיה להתנבא על אדום?
"אמר הקדוש ברוך הוא יבוא עובדיהו הדר בין שני רשעים (אחאב ואיזבל) ולא למד ממעשיהם וינבא על עשו
הרשע שדר בין שני צדיקים (יצחק ורבקה) ולא למד ממעשיהם" (סנהדרין ל"ט:).

יהי רצון שנזכה אנו להגשים ולהשלים את הנבואה
"וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בָּהָר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת הָר עֵשָׂו וְהָיְתָה לָהּ הַמְּלוּכָה".